

ΜΟΥΣΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ - ΛΥΚΕΙΟ ΙΛΙΟΥ

**ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΛΟΥΚΑΚΗ**

**ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
Α' ΛΥΚΕΙΟΥ**

(ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ)

ΙΛΙΟΝ 2011

γνήσιο αντίγραφο
(συνοδεύεται από DVD-ROM)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

➤ ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟΣ.....	4
➤ Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΟΝ 20 ^ο ΑΙΩΝΑ.....	5
• ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΩΝ ΤΑΣΕΩΝ ΣΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20 ^ο ΑΙΩΝΑ.....	8
• Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΝ 20 ^ο ΑΙΩΝΑ.....	12
➤ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ	16
• ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ.....	17
○ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΒΩΒΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ.....	17
○ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥΝΤΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ.....	18
○ Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ 1950-1970.....	20
○ Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ 1970 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ.....	23
➤ «BLUES – JAZZ».....	26
• Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΩΝ «BLUES».....	26
• Η ΜΟΥΣΙΚΗ «JAZZ».....	29
➤ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	32

ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟΣ

Στη κεντρική Ευρώπη κατά τον 19ο αι., δημιουργείται ένα καλλιτεχνικό ρεύμα, ο Ρομαντισμός. Τα έργα που δημιουργούνται, ασχολούνται με τις ανθρώπινες σχέσεις, αξίες και ιδανικά (η ελευθερία) και τη σχέση του ανθρώπου με το περιβάλλον του (φύση).

Ως προς τη μουσική, δεν στοχεύεται μόνο το ευχάριστο άκουσμα μελωδιών που συνδυάζονται όμορφα (κάτι που αποτελούσε προτεραιότητα στη προηγούμενη κλασική εποχή), αλλά η απόδοση συναισθημάτων και καταστάσεων. Έτσι, μια μουσική παρτιτούρα, εκτός από το μουσικό κείμενο (νότες και φθογγόσημα) περιλαμβάνει και παρατηρήσεις του συνθέτη σχετικά με το ύφος με το οποίο έπρεπε να εκτελεστεί. Οι αλλαγές που δημιουργούνται στη μουσική δημιουργία περιλαμβάνουν :

1) ασυνήθιστες συνηγήσεις στον ακροατή (χρωματικό στοιχείο)

2)εμπλουτισμός της ενορχήστρωσης. Ο τρόπος που συνδυάζονται τα όργανα αλλάζει και το μέγεθος της συμφωνικής ορχήστρας αυξάνεται σημαντικά από 40 με 50 εκτελεστές που ήταν παλαιότερα, σε 80 έως 100.

Απ' αυτή τη περίοδο, έχουν προκύψει πολύ σημαντικά έργα, αφού άλλωστε πρόκειται για την εποχή με τους περισσότερους συνθέτες που είναι γνωστοί μέχρι σήμερα: **Μέντελσον, Σοπέν, Σούμαν, Μπραμς, Μάλερ, Μπερλιόζ, Λιστ, Βάγκνερ**. Αξιοσημείωτη είναι η όπερα του Ρομαντισμού με κύριο εκπρόσωπο τον **Βέρντι**.

Επίσης σε αυτήν την εποχή οι συνθέτες κάποιων χωρών, προσπαθούν να δώσουν πιο πρωτότυπα έργα, προβάλλοντας την καταγωγή τους. Χρησιμοποίησαν μελωδικορυθμικά στοιχεία από την λαϊκή μουσική της χώρας τους, και έτσι δημιούργησαν τις λεγόμενες «εθνικές σχολές», με εκπροσώπους τον **Τσαϊκόφσκι, Κόρσακωφ, Μουζόργκσκι, Σμέτανα, Μπιζέ, κ.ά.**

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ

Στον 20^ο αιώνα παρουσιάζονται τεράστιες εξελίξεις γενικότερα στην επιστήμη και στην τέχνη, που επιφέρουν ειδικότερα σημαντικές αλλαγές και στη μουσική. Μερικές από αυτές είναι:

- Η θεωρία της σχετικότητας του Άλμπερτ Αϊνστάιν.
- Η ψυχανάλυση του Σίγκμουντ Φρόιντ.
- Ο Πάμπλο Πικάσο με την θεωρία του κυβισμού που παρουσιάζει πολλές οπτικές γωνίες του ατόμου με μια ματιά.
- Η ζωγραφική του Βασίλι Καντίνσκι που σταματά να απεικονίζει τον κόσμο με τρόπο ρεαλιστικό.

Ο 20^{ος} αι. είναι μια εποχή αυτό-έκφρασης όλων των παραγόντων που εμπλέκονται στην καλλιτεχνική δημιουργία. Πιο συγκεκριμένα δημιουργείται ένας πειραματισμός στη μουσική, μέσα από την ανάμιξη παλαιών-συντηρητικών κατευθύνσεων αλλά και νέων-φιλελεύθερων τάσεων, που ανοίγει νέους μουσικούς κόσμους και οδηγεί στην ανατροπή παλαιότερων.

Κλωντ Ντεμπισύ

Γάλλος συνθέτης(1862-1918), κυριότερος εκπρόσωπος του Ιμπρεσιονισμού, κατόρθωσε να υπερβεί τις παραδοσιακές μουσικές μορφές και να θέσει τέλος στην αυстроγερμανική μουσική κυριαρχία στον Ευρωπαϊκό χώρο. Τομή στο έργο του αποτελεί «Η θάλασσα»(1905), τρεις υπέροχες θαλασσογραφίες συμφωνικού χαρακτήρα.

Τα γενικά χαρακτηριστικά της μουσικής αυτής της εποχής είναι:

- **Ηχόχρωμα → στόχος η ποικιλία, η συνέχεια, η συγκεκριμένη διάθεση στο κάθε έργο.**
- **Αποδέσμευση τονικού συστήματος μείζονας-ελάσσονας →χρησιμοποίηση νέων κλιμάκων με στόχο τη δημιουργία φανταστικών, απόμακρων και μυστηριωδών έργων.**

Με μία φράση ενός μουσικοκριτικού-συγγραφέα: «Το λυκόφως του χρωματικού ύφους διαδέχτηκε η αυγή της ατονικότητας».

- **Κατάργηση σταθερού παλμού → οργάνωση πολύπλοκων και διαφορετικών μεταξύ τους ρυθμικών σχημάτων .**

Οι σύγχρονες επιστήμες βοηθούν πολύ σε αυτό το είδος καταγραφής και επεξεργασίας των ήχων. Για παράδειγμα, οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές χρησιμοποιούνται ως νέα μουσικά όργανα που με τον ηλεκτρονικό τους ήχο

αποδίδουν μουσική ορχήστρας χωρίς να εμπλακεί σε αυτή τη διαδικασία κάποιος εκτελεστής.

Συνθέτες που μεσουραρούν στο χώρο του πειραματισμού στη μουσική του 20^{ου} αι.:

Κλωντ Ντεμπισύ, Ιγκόρ Στραβίνσκι, Άρνολντ Σαίνμπεργκ, Άλμπαν Μπεργκ, Άντον Βέμπερν, Μπέλα Μπάρτοκ, Τζώρτζ Γκέρσουιν, Τζων Κέητζ, Άαρον Κόπλαντ, κ.ά.

-Ακρόαση του έργου «Γυμνοπαιδίες Νο.1» του συνθέτη Έρικ Σατί.

Έρικ Σατί

Γάλλος συνθέτης(1866-1925), φίλος του Κλ. Ντεμπισύ και μέλος της ομάδας συνθετών, γνωστής ως «Ομάδα των Έξι». Με τη μουσική του επιφέρει την πρώτη ρήξη με τον Ρομαντισμό του 19^{ου} αι. Τα σύντομα πιανιστικά του έργα είναι εντελώς αντισυμβατικά και μοιάζουν με παρωδίες.

- **Ερώτηση:** Ποιά είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στη μουσική αυτού του έργου σε ότι αφορά το ρυθμό, τη μελωδία και την αρμονία(άκουσμα συγχορδιών)?
- Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις και βρείτε την κρυμμένη λέξη στην ακροστιχίδα:

α. _ _ _ _ _

β. _ _ _ _ _

γ. _ _ _ _ _

δ. _ _ _ _ _

α. Αυτός ο παλμός δεν υπάρχει στο λεξιλόγιο των νέων συνθετών.

β. Η «αυγή» της διαδέχτηκε το «λυκόφως» του χρωματικού ύφους».

γ. Οι συνθέτες εγκατέλειψαν τις μείζονες και ελάσσονες και χρησιμοποίησαν νέες.

δ. «Η... της Άνοιξης», έργο του Ι. Στραβίνσκι.

-Ακρόαση του έργου «Η Ιεροτελεστία της Άνοιξης» του συνθέτη Ι. Στραβίνσκι.

Ιγκόρ Στραβίνσκι

Σημαντικός Ρώσος μουσικός συνθέτης του 20^{ου} αιώνα(1882-1971). Μαθητής του Ρίμσκι Κόρσακοφ, έζησε στην Γαλλία και πέθανε στη Ν.Υόρκη. Στη μουσική του χρησιμοποιεί σκληρές διαφωνίες και αρμονικές ελευθερίες, ιδιόρρυθμους συνδυασμούς ορχηστρικών χρωμάτων και εξωτικών κλιμάκων. Το συνθετικό του στυλ είναι πολυτονικό και πολυρυθμικό, ιδιαίτερα ανήσυχο, αλλά πάντα στα πλαίσια της τονικής μουσικής. Έγινε γνωστός με το πρωτοποριακό μπαλέτο «Το πουλί της φωτιάς»(1910), τον «Πετρούσκα»(1911), καθώς και την επαναστατική «Ιεροτελεστία της Άνοιξης»(1913) που ξεσήκωσε θύελλα αντιδράσεων στην πρεμιέρα της με τα Ρώσικα μπαλέτα του Ντιαγκίλεφ στο Παρίσι και άλλαξε αποφασιστικά την πορεία της μουσικής του 20^{ου} αι. Τη δωδεκάφθογγη τεχνική την ακολουθεί στα τελευταία έργα του(δεκαετίες 1950 και 1960).

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΩΝ ΤΑΣΕΩΝ ΣΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ

Ατονική μουσική = Μουσική οργάνωση από την οποία λείπει ένα συγκεκριμένο τονικό κέντρο, γύρω από το οποίο περιστρέφεται η μελωδία της σύνθεσης. Έτσι, οι συγχορδίες κινούνται ελεύθερα με κυρίαρχο άκουσμα τη διαφωνία.

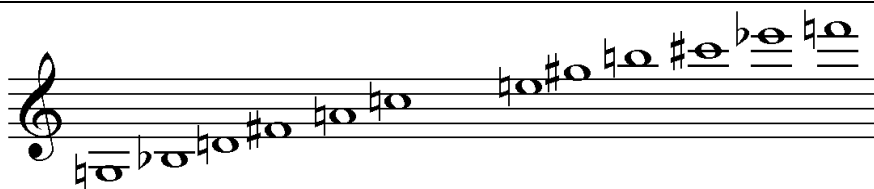
Δωδεκαφθογγισμός = Τεχνική σύνθεσης κατά την οποία όλες οι νότες που χρησιμοποιεί ο συνθέτης έχουν ρόλο ισοδύναμο. Έτσι, κανένας ήχος δεν θεωρείται σημαντικότερος από κάποιον άλλο, και χρησιμοποιούνται όλοι ισότιμα και ελεύθερα σύμφωνα με τους 12 φθόγγους της χρωματικής κλίμακας.

Παράδειγμα: «Οι δώδεκα φθόγγοι της χρωματικής κλίμακας έτσι όπως τους ορίζει ο συνθέτης Α. Σαίνπεργκ στο συγκεκριμένο έργο του.

Σειραϊσμός = Τεχνική σύνθεσης κατά την οποία οι ιδιότητες των ήχων όπως είναι το ύψος, η διάρκεια, η δυναμική, το ηχόχρωμα, οργανώνονται σε «σειρές». Η «σειρά» είναι ένα είδος «θέματος» που δεν αλλάζει και παίζει καθοριστικό ρόλο σε μια σύνθεση.

Ο Σειραϊσμός αποτελεί εξέλιξη του δωδεκαφθογγισμού.

Παράδειγμα: «Σειρά φθόγγων από το –κοντσέρτο για βιολί- του συνθέτη Α. Μπεργκ».

Μινιμαλισμός = Συνθετική τάση που μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (περίπου στη δεκαετία του '60) αντιπαρατίθεται στην ατονικότητα και στον σειραϊσμό με τα εξής χαρακτηριστικά:

α) Χρησιμοποίηση μείζονος, ελάσσονος και τροπικού μουσικού συστήματος (δηλ. κλίμακες).

β) Χρησιμοποίηση σύντομων ρυθμικών, μελωδικών και αρμονικών σχημάτων που επαναλαμβάνονται.

γ) Αργή αλλά προοδευτική εξέλιξη της πορείας του έργου κατά την ακροαματική διαδικασία.

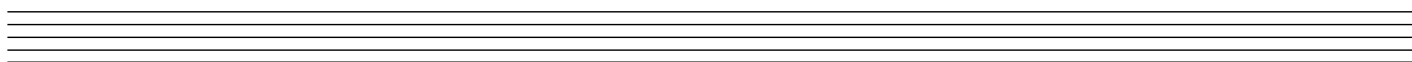
δ) Μεγάλη διάρκεια των μουσικών συνθέσεων.

- **Εφαρμογή:** στο παρακάτω πεντάγραμμο υπάρχει ένα απόσπασμα από το έργο «The Poets Acts» του μινιμαλιστή συνθέτη, Φίλιπ Γκλας (Philip Glass).

Κυκλώστε με μολύβι το ρυθμικό σχήμα που επαναλαμβάνεται.

Σημειώστε Α πάνω από τα μέτρα που είναι ίδια με το 1^ο, και Β πάνω από τα μέτρα που είναι ίδια με το 3^ο μέτρο.

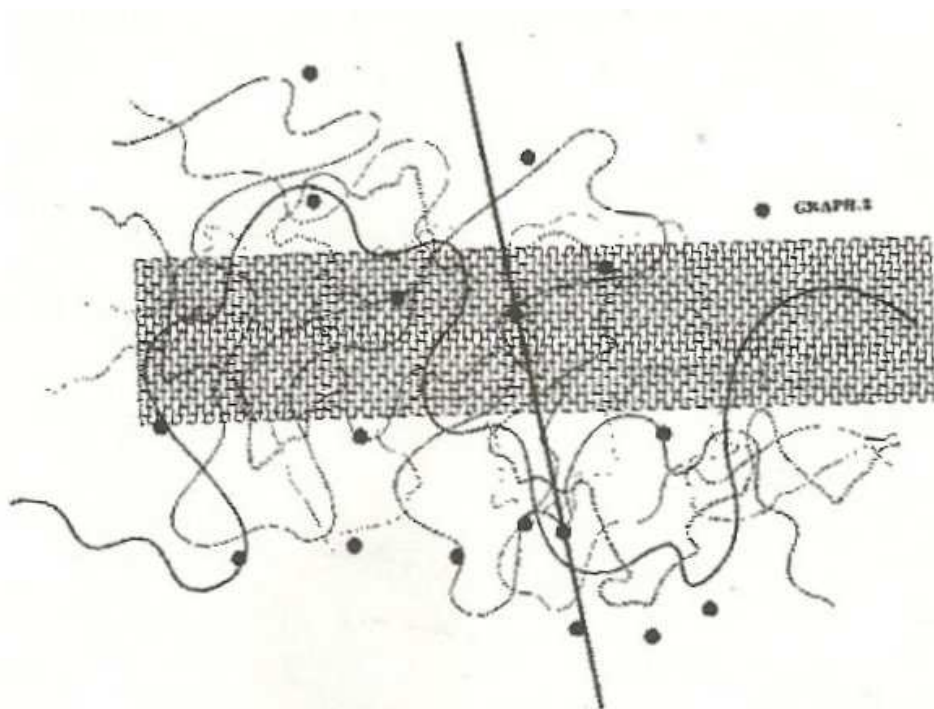
Στο παρακάτω πεντάγραμμο, χρησιμοποιείτε το επαναλαμβανόμενο ρυθμικό σχήμα της σύνθεσης του Φ. Γκλας και δημιουργήστε το δικό σας μελωδικό μοτίβο χρησιμοποιώντας όποια φθογγόσημα θέλετε:

Αλεατορική μουσική =Ετυμολογικά, προέρχεται από τη λατινική λέξη « alea » = κύβος-ζάρι. Τα στοιχεία του τονικού ύψους, του ρυθμού και της χροιάς προκύπτουν με τυχαίο αυτοσχεδιαστικό τρόπο χωρίς προκαθορισμένη μορφή αλλά με τη χρήση συμβόλων έτσι ώστε να ενεργοποιήσουν τη δημιουργικότητα του εκτελεστή.

Η καταγραφή της αλεατορικής μουσικής γίνεται με γραφικές παραστάσεις και ειδικούς σχεδιασμούς με ταυτόχρονη κατάργηση της παραδοσιακής παρτιτούρας όπου ο εκτελεστής τη διαχειρίζεται με το δικό του ελεύθερο τρόπο.

Τέλος, ο αριθμός των εκτελεστών μπορεί να ποικίλει και να οριστεί ανεξάρτητα από το πώς τον ορίζει ο συνθέτης-δημιουργός.

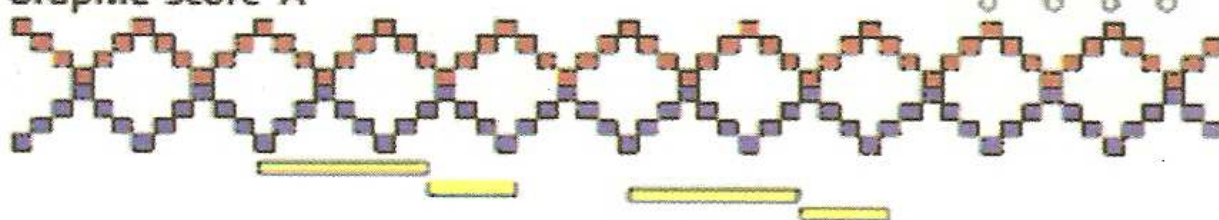
Παράδειγμα: «Fontana Mix» [1958]: μουσική σύνθεση του Τζων Κέητζ που αποτελείται από 10 σελίδες με έξι χαραγμένες γραμμές η καθεμιά και 10 σελίδες από διαφανές φιλμ, καλυμμένο με σημάδια σε τυχαία σημεία. Χρησιμοποιώντας τα επικαλυπτόμενα σημεία μιας περιοχής προβολής, οι δύο σελίδες [μία από τις χαραγμένες με γραμμές και μία με τα τυχαία σημεία] παράγουν συνδεδεμένες γραμμές και μετρήσεις που μπορούν να αφορούν ιδιότητες του ήχου όπως, τονικό ύψος, ένταση, κ.ά. Ο εκτελεστής πλέον δε συναντά μια παρτιτούρα με την κοινή έννοια αλλά ένα μοντέλο που μπορεί να διαχειριστεί με το δικό του ελεύθερο τρόπο.

- **Εφαρμογή:** Σε πέντε ομάδες εκτελέστε την παρακάτω γραφική παρτιτούρα, χρησιμοποιώντας αυτοσχέδια μουσικά όργανα όπως: φύλλα χαρτιού, θρανίο, τη φωνή σας, μολύβια.

Η κάθε ομάδα θα αναλάβει και μια σειρά.

Προετοιμάστε την εκτέλεσή σας και παρουσιάστε την στην τάξη.

Graphic score A

Graphic score B

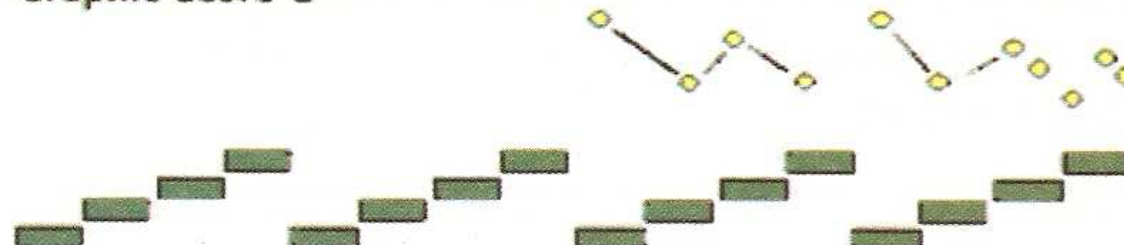
Graphic score C

Graphic score D

Graphic score E

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΝ 20⁰ ΑΙΩΝΑ

Η ιστορία της Νεοελληνικής εποχής αρχίζει στα τέλη του 19⁰⁰ αιώνα. Στο χώρο της μουσικής δημιουργίας, οι συνθέτες που μεσουρανούν προέρχονται από τα Επτάνησα και ανήκουν στη λεγόμενη **Επτανησιακή Σχολή**. Η μουσική τους είναι έντονα επηρεασμένη από την ιταλική μουσική του 19⁰⁰ αιώνα είναι φωνητική και απαρτίζεται κυρίως από όπερες και τραγούδια.

Εκπρόσωποι αυτής της μουσικής είναι ο **Νικόλαος Χαλκιόπουλος- Μάντζαρος**, ο οποίος συνέθεσε τον ελληνικό εθνικό ύμνο στην Ελευθερία και ο **Σπυρίδων Σαμάρας**, ο οποίος συνέθεσε τον Ολυμπιακό ύμνο.

Στις αρχές του 20⁰⁰ αιώνα, οι συνθέτες εμπνέονται από την εκκλησιαστική μουσική και το δημοτικό τραγούδι και επηρεασμένοι από την ιταλική μουσική δημιουργούν την **Ελληνική Εθνική Μουσική Σχολή**. Η σχολή αυτή συμβαδίζει και παίρνει ισάξια τη θέση της ανάμεσα στις αντίστοιχες ευρωπαϊκές εθνικές μουσικές σχολές.

Εκπρόσωποι αυτής της μουσικής είναι, ο **Διονύσιος Λαυράγκας** που θεμελίωσε το ελληνικό μελόδραμα και θεωρήθηκε ο πρόδρομος της Εθνικής Λυρικής Σκηνής, ο **Γεώργιος Λαμπελέτ**, ο **Μάριος Βάρβογλης**, ο Αιμίλιος Ριάδης, κ.ά.

Ο αρχηγός της Εθνικής Μουσικής Σχολής θεωρείται ο **Μανώλης Καλομοίρης**, ο οποίος ακολουθεί τις τάσεις των ρομαντικών συνθετών και των εθνικών σχολών του 19⁰⁰ αιώνα, επηρεασμένος βαθύτατα από το ελληνικό δημοτικό τραγούδι. Σπούδασε στην Βιέννη και δέχθηκε την επίδραση του Βάγκνερ στο τρόπο έκφρασης και στην ενορχήστρωση. Ο Καλομοίρης ως πληθωρική και ανήσυχη φύση γράφει μουσική στην οποία έχουν εισχωρήσει ο ποιητικός λόγος και η ποιητική εικόνα. Το ύφος του χαρακτηρίζεται από έντονο πάθος και εκφραστικότητα.

Σημαντικά έργα/ Ακούσματα:

Όπερες: «Ο Πρωτομάστορας», «το Δαχτυλίδι της Μάνας».

Ορχηστρικό: «Η Συμφωνία της Λεβεντιάς».

Έπειτα από τη γενιά Καλομοίρη, πολλοί άλλοι συνθέτες πλουτίζουν με το έργο τους τη νεοελληνική μουσική. Από αυτούς, μερικοί ακολουθούν το δρόμο των εθνικών μουσικών σχολών και μερικοί άλλοι τις υστεροκλαστικές και ρομαντικές τάσεις του 19⁰⁰ αιώνα, σύμφωνα με τη καλλιτεχνική τους προσωπικότητα, τις σπουδές τους και τις ιδιαίτερες συνθήκες της ζωής τους. Τέτοιοι συνθέτες είναι ο Αντίοχος Ευαγγελάτος, ο Γιάννης Κωνσταντινίδης, ο Σόλων Μιχαηλίδης, ο Δημήτρης Μητρόπουλος, κ.ά.

Με τον **Νίκο Σκαλκώτα(1904-1949)** ανοίγεται ένα καινούργιο κεφάλαιο στην ελληνική μουσική ιστορία. Γεννήθηκε στη Χαλκίδα σε μουσική οικογένεια αλλά εγκαταστάθηκε στην Αθήνα ξεκινώντας μαθήματα βιολιού σε ηλικία πέντε ετών. Το 1920 αποφοιτεί από το Ωδείο Αθηνών με δίπλωμα βιολιού, χρυσό μετάλλιο και υποτροφία Συγγρού. Το 1921 πήγε στην Ανώτατη Σχολή Μουσικής του Βερολίνου, στη

τάξη βιολιού του Βίλλυ Ες. Το 1923 στρέφεται οριστικά στη σύνθεση με τον Πάουλ Γιούν, τον Κούρτ Βάιλ και τον Φίλιπ Γιάρναχ. Τα χρόνια εκείνα ζούσε με μια βιολονίστα συμφοιτήριά του με την οποία απέκτησε μια κόρη. Το 1927, με νέα υποτροφία από τον Ε. Μπενάκη, πήγε στη τάξη του Άρνολντ Σένμπεργκ ο οποίος είχε ξεχωριστή εκτίμηση στον Σκαλκώτα. Μέχρι το 1931 ο Σκαλκώτας συνέθετε συνέχεια και πολλά έργα του παίχθηκαν σε συναυλίες στο Βερολίνο και στην Αθήνα. Ύστερα από διαφωνία του με τον Σαίνμπεργκ εγκαταλείπει το Βερολίνο και χωρίζει από την συμφοιτήριά του. Ο Σκαλκώτας παθαίνει κατάθλιψη και σταματά να συνθέτει. Το 1933 επιστρέφει στην Αθήνα ως βιολιστής στις ορχήστρες του Ωδείου Αθηνών, αργότερα της Ραδιοφωνίας και της Λυρικής Σκηνής και συνεχίζει να συνθέτει, απομονωμένος. Μπολιάζει την νεοελληνική μουσική με τις σύγχρονες μουσικές τάσεις, χρησιμοποιώντας στα έργα του λαϊκά στοιχεία της ελληνικής δημοτικής μουσικής μέσα από την τονική, ατονική και δωδεκάφθογγη μουσική γραφή. Στη διαμόρφωση του ύφους του συνέβαλαν κυρίως ο Σαίνμπεργκ με τον οποίο μαθήτευσε, καθώς επίσης ο Στραβίνσκι και ο Μπάρτοκ. Η μουσική του αντιμετώπισε την αδιαφορία ή την αντίδραση, λόγω της ατονικής γλώσσας και των τεχνικών της απαιτήσεων. Το 1946 παντρεύεται την πιανίστα Μαρία Παγκαλή και αποκτά δύο γιούς. Το 1949 πεθαίνει από κρίση παραμελημένης κήλης, σε ηλικία σαράντα πέντε ετών. Ο Σκαλκώτας παρά τη σύντομη ζωή του, άφησε μεγάλο έργο: Πάνω από 110 συνθέσεις, στις οποίες περιλαμβάνονται έργα για ορχήστρα (2 μεγάλες συμφωνικές σουίτες, συμφωνική εισαγωγή «Επιστροφή του Οδυσσέα», 8 κοντσέρτα, Συμφωνιέττα, Κλασσική Συμφωνία για πνευστά, Ελληνικοί Χοροί, χορευτικές σουίτες, μπαλέτα), έργα για έγχορδα και για πνευστά, κουαρτέτα εγχόρδων, έργα μουσικής δωματίου και για σόλο όργανα, φωνητικά έργα και σκηνική μουσική. Ο Σκαλκώτας είναι μια σπάνια περίπτωση συνθέτη που συνεχώς δούλευε σε τονική και ατονική γλώσσα. Στη συνθετική δημιουργία του ο Σκαλκώτας εξερεύνησε και χρησιμοποίησε όλες τις κύριες τάσεις της μουσικής στο πρώτο μισό του 20^{ου} αι.: ατονικότητα, δωδεκάφθογγη μέθοδο, πρωτότυπη σειραϊκή μέθοδο (χρήση σε κάθε έργο περισσοτέρων της μιας σειράς και η οργάνωσή τους, θεματικά και αρμονικά, σε κλασσικές μορφές-σονάτα, σουίτα, κ.λ.π.), προχωρημένη τονικότητα με χρήση στοιχείων δημοτικής μουσικής, νεοκλασική τονικότητα (χωρίς δημοτικά στοιχεία).

Ένα από τα διασημότερα έργα του Ν. Σκαλκώτα είναι οι 36 Ελληνικοί Χοροί. Η διαδικασία σύνθεσης των 36 Ελληνικών Χορών ξεκίνησε το 1931 και ολοκληρώθηκε τα 1936, μελετώντας το υλικό ελληνικών δημοτικών τραγουδιών από δημοσιευμένες συλλογές.

Ακουσμά:

Απόσπασμα από έναν από τους 36 Ελληνικούς Χορούς.

- Ποιό παραδοσιακό χορό σας θυμίζει? _____
-

- Αντιστοιχίστε ενώνοντας με γραμμή τις λέξεις της αριστερής στήλης με αυτές της δεξιάς, έτσι ώστε το κάθε είδος σύνθεσης να ταιριάζει στον κατάλληλο συνθέτη.

Δωδεκαφθογγισμός
Επτανησιακή Σχολή
Εθνική Σχολή

Μανώλης Καλομοίρης
Νίκος Σκαλκώτας
Νικόλαος Χαλκιάπουλος- Μάντζαρος

- Ας συνθέσουμε **δωδεκαφθογγικά**
< Μια χρωματική κλίμακα αποτελείται από 12 νότες. Κάθε νότα αντιστοιχεί και σε έναν αριθμό.

Ντο	Ντο δίεση	Ρε	Ρε δίεση	Μι	Φα	Φα δίεση	Σολ	Σολ δίεση	Λα	Λα δίεση	Σι
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

< Γράψτε τους αριθμούς του τηλεφώνου σας, διαγράφοντας τα μηδενικά και τους αριθμούς που επαναλαμβάνονται δύο φορές. _____

< Γράψτε τους αριθμούς που έμειναν. Συμπληρώστε τους υπόλοιπους αριθμούς που απόμειναν ως το 12 με τη σειρά που εσείς θέλετε.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Βρείτε τις νότες που αντιστοιχούν και γράψτε τις στο πεντάγραμμο.

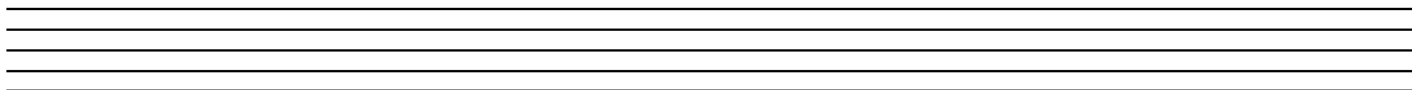

< Στο παρακάτω πεντάγραμμο φτιάξτε μια σύνθεση που να περιλαμβάνει αυτές τις νότες χρησιμοποιώντας το ρυθμικό σχήμα A:

< Δοκιμάστε να τραγουδήσετε ή να εκτελέσετε σε κάποιο μουσικό όργανο τη σύνθεσή σας.

Μια μεγάλη φυσιογνωμία στο χώρο της σύγχρονης μουσικής στον 20^ο αιώνα αποτελεί ο **Ιάννης Ξενάκης**. Το έργο του, άκρως πρωτοποριακό χρησιμοποιεί τα μαθηματικά, την αρχιτεκτονική και τη φυσική για να φτιάξει μουσική. Στο έργο του «*Ηχητικά Πολύτοπα*» εκφράζει το σύμπαν σε μουσικούς ήχους, μετονομάζοντάς το σε «ηχητικό σύμπαν» στο χρόνο.

Η μουσική του Ξενάκη ονομάστηκε από τον ίδιο **«στοχαστική μουσική»**. Βασικό στοιχείο αυτής της μουσικής είναι η «ηχητική μάζα» που είναι ένα είδος γαλαξία, ένα είδος νεφελώματος που αποτελείται από διάφορα «στοιχεία»-(ήχους), η οργάνωση των οποίων ορίζεται από την πυκνότητά τους (πόσα στοιχεία ανά δευτερόλεπτο) και από το ύψος της τοποθέτησής τους(σε ποια θέση στο διάγραμμα-νεφέλωμα).

Άκουσμα:

«*Ηχητικά Πολύτοπα*» και «*Μεταστάσεις*».

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Η μουσική ως Τέχνη , ακολουθεί μία φόρμα κατασκευής, ένα σχέδιο, βάση του οποίου οι συνθέτες οργανώνουν τους ήχους εκφράζοντας ανθρώπινα συναισθήματα ή περιγράφοντας καταστάσεις από το εξωτερικό τους περιβάλλον. Η ακρόαση αυτού του τύπου της μουσικής γίνεται σε συναυλιακούς χώρους ή σε κύκλους κοινωνικής συναναστροφής σε σπίτια, με στόχο τη μουσική καλλιέργεια.

Η μουσική μιας κινηματογραφικής ταινίας ενώ δεν προορίζεται πάντα για ακρόαση, στόχο έχει να δώσει ζωή στις εικόνες και να βοηθήσει την εικόνα να ξεπεράσει την ρεαλιστικότητά της, κάνοντας μοναδικό και το πιο απλό καθημερινό γεγονός. Έτσι , κατά τη διάρκεια της θέασης, η μουσική πείθει για τα γεγονότα που προβάλλονται στην οθόνη, προσδίδοντας αληθοφάνεια σε αυτά που συμβαίνουν.

Ο ουσιαστικός ρόλος της κινηματογραφικής μουσικής λοιπόν εξυπηρετεί τους παρακάτω σκοπούς:

1) Να αποδώσει τον χρόνο στον οποίο διαδραματίζεται το έργο χρησιμοποιώντας μία μουσική συγκεκριμένης εποχής.

2) Να αποδώσει τον τόπο που εκτυλίσσεται το έργο, χρησιμοποιώντας τοπικές μελωδίες συγκεκριμένων πόλεων ή χωρών.

3) Να περιγράψει ή να υπογραμμίσει μια μη ορατή πλευρά μιας κινηματογραφικής κατάστασης -περιγράφει αυτό που δεν φαίνεται-. Έτσι, οδηγείται ο θεατής σε εσωτερική σκέψη.

4) Να γεμίσει τα κενά μεταξύ των διαλόγων ή ακόμα και να τονίσει με ιδιαίτερο τρόπο, φράσεις των πρωταγωνιστών.

5) Να δώσει το στοιχείο της συνέχειας σε πραγματικό χρόνο, παρ' όλο το μοντάζ μιας ταινίας σε διαφορετικό χρόνο.

6) Να βελτιώσει μια βαρετή, σεναριακά, ταινία αποκαθιστώντας την επικοινωνία της με το κοινό.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΒΩΒΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Η πρώτη παραγωγή μη ηχητικής ταινίας, παρμένη από το θεατρικό ρεπερτόριο, με μουσική που συνέθεσε ο Camille Saint Saens ήταν «Η Δολοφονία του Δούκα ντε Γκις» 1908:

Από το 1909 και έπειτα, η εταιρεία Edison συνόδευε τις ταινίες που παρήγαγε με προεπιλεγμένη μουσική από το κλασσικό ρεπερτόριο ή από συνθέσεις που προϋπήρχαν για συγκεκριμένες κινηματογραφικές σκηνές-συμβάντα. Έτσι, κατά την περίοδο του βωβού κινηματογράφου προτεινόταν συγκεκριμένα μουσικά κομμάτια για τις ταινίες από έναν «μουσικό εικονογράφο» που κάθε σοβαρή κινηματογραφική εταιρεία φρόντιζε να έχει στη διάθεσή της.

Ο συγχρονισμός της μουσικής με την εικόνα δεν ήταν όμως επιτυχής, διότι η χρήση έργων διαφόρων συνθετών με διαφορετικό ύφος, διασπούσε τη συνοχή της ταινίας. Όπως και να έχει, στον βωβό κινηματογράφο, η μουσική αποτελεί κομμάτι της προβολής ως διακοσμητικό στοιχείο, παρά συστατικό στοιχείο της ίδιας της ταινίας.

Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥΝΤΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Ο ήχος εμφανίστηκε επίσημα στον κινηματογράφο με τις ταινίες «Δον Ζουάν» 1926 και «Ο τραγουδιστής της Τζαζ» 1927, με δυνατότητα αναπαραγωγής της μουσικής, μέσω ενός δίσκου που συγχρονιζόταν με τη μηχανή προβολής της ταινίας. Οι διάλογοι των ταινιών ακούγονταν πια και έκαναν τις ταινίες περισσότερο αληθοφανείς.

Η μουσική προς στιγμήν περιορίστηκε, αλλά λίγο αργότερα ξεπήδησε το μιούζικαλ ως ιδιαίτερο κινηματογραφικό είδος, στη πλοκή του οποίου είναι ενσωματωμένα και μουσικοχορευτικά κομμάτια.

Αρχικά, η μουσική λειτουργεί ως υπόκρουση, με παράδειγμα τη ταινία «Γαλάζιος Άγγελος» 1930, με την ηθοποιό Marlene Dietrich να τραγουδά. Επίσης, στην ταινία «Ο Λοχαγός Κιγιέ» 1933 ένας Ρώσος συνθέτης ο Σεργκέι Προκόφιεφ εμφανίζεται με τη πρώτη του μουσική επένδυση.

Στη ταινία φανταστικού κινηματογράφου «King Kong» 1933, η προσεκτική επιλογή της μουσικής διευκολύνει την αποδοχή του Kong ως αληθινή ύπαρξη από τους θεατές και τα ειδικά εφέ γίνονται πειστικά. Εδώ, ακούγεται συμφωνική ορχήστρα και ρομαντικό ύφος.

Στα χρόνια από το 1935-1950 η μεγαλύτερη παραγωγή προέρχεται από τις Η.Π.Α. γιατί στην Ευρώπη επικρατεί ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος

Πολύ δημοφιλείς ήταν οι ταινίες με το χορευτικό δίδυμο Φρεντ Αστέρ και Τζίντζερ Ρότζερς στα μέσα της δεκαετίας του '30.

Λίγο αργότερα, η μουσική λειτουργεί υποσυνείδητα στον θεατή και δεν αποσπά τη προσοχή του από την υπόθεση του φιλμ, παρά μόνο όταν αυτό είναι επιθυμητό. Έτσι, η χρήση της μουσικής γίνεται με τέτοιο τρόπο που δεν διασπά την ενότητα της ταινίας και οι διάλογοι όσο και η δράση της συνυπάρχουν αρμονικά. Το κλασσικό ύφος του Hollywood στηρίχθηκε και εξελίχθηκε, στηριζόμενο σ' αυτήν την ιδέα.

Η πιο ακριβής μέθοδος συγχρονισμού, μουσικής και εικόνας είναι η τεχνική του **«click track»** όπου αργότερα μετονομάζεται ως **«Mickeymousing»** επειδή στα κινούμενα σχέδια η μουσική κινείται μαζί με τους χαρακτήρες.

Συνθέτες, όπως ο Σαίνμπεργκ και ο Στραβίνσκι εργάστηκαν στον κινηματογράφο, συνθέτοντας μουσική, αλλά μόνο ο Σεργκέι Προκόφιεφ πρόσφερε αξιόλογο έργο. Παράδειγμα αποτελεί η ταινία του ιδίου **«Ιβάν ο Τρομερός» 1945** με αρκετά λυρική μουσική για την εποχή.

Η ταινία **«Ο Πολίτης Κέιν» 1941** του Orson Welles, θεωρείται η πρώτη από τις 100 καλύτερες ταινίες του αμερικανικού κινηματογράφου του 20^{ου} αιώνα. Η μουσική του Bernard Herrmann καταφέρνει να προκαλέσει ένταση ή χαλάρωση στον θεατή, παραμένοντας πιστά συγχρονισμένη με τα ηχητικά γεγονότα που συμβαίνουν στην ταινία.

Με την εμφάνιση και εισροή των ηλεκτρικών μουσικών οργάνων στη μουσική παραγωγή, τα ψυχολογικά θρίλερ (μέσα της δεκαετίας του '40 και έπειτα) βρίσκουν διέξοδο ως ιδιαίτερο είδος ταινιών, που η υπόθεση εκτυλίσσεται γύρω από έναν χαρακτήρα με κάποιο ψυχολογικό ελάττωμα. Αντιπροσωπευτικό δείγμα **«Η Νύχτα Αγωνίας» 1945** του Α. Χίτσκοκ.

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ 1950-1970

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η βιομηχανία του κινηματογράφου καλείται να ανταγωνιστεί ένα καινούργιο μέσο ψυχαγωγίας, τη τηλεόραση.

Έτσι, ο κινηματογράφος κρατά το ρόλο του, κυρίως ως θέαμα, εφευρίσκοντας τρόπους προσέλκυσης του κοινού στις αίθουσες. Οι ταινίες προβάλλονταν σε μία καινούργια μακρόστενη οθόνη με χρήση της τεχνικής προβολής **cinemascope (1953)**. Συγχρόνως, εφευρίσκεται και εφαρμόζεται η στερεοφωνία στον ήχο μιας ταινίας, επιτρέποντας έτσι την ταυτόχρονη ακρόαση δύο διαφορετικών μουσικών κομματιών κατά τη διάρκεια των κινηματογραφικών σκηνών: Η ταινία «**Ιούλιος Καίσαρας**»1952, χρησιμοποιεί τη στερεοφωνία, όπου γίνεται έντονα αντιληπτή, με χρήση δύο διαφορετικών μουσικών κομματιών στη σκηνή του θανάτου του Βρούτου. Καθώς ο Βρούτος πεθαίνει με πένθιμη μουσική, στη ταινία ακούγεται ταυτόχρονα, με σταδιακή αύξηση της έντασης του ήχου, το εμβατήριο προσέλευσης του στρατού του Αντώνιου και Οκτάβιου, που στο τέλος κυριαρχεί μουσικά σε όλη τη σκηνή.

Στη δεκαετία του '50, οι εταιρείες παραγωγής ταινιών ως «studio system» όπως η Edison, σταματούν να υπερισχύουν και εμφανίζονται καινούργιες και ανεξάρτητες με ανταγωνιστικό χαρακτήρα. Έτσι, ο αριθμός της παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών αυξάνει και ο κόσμος προτιμά τις πιο εμπορικές: Αυτές δηλαδή όπου παίζουν γνωστοί ηθοποιοί που έχουν έξυπνο σενάριο και ευκολομνημόνευτη μουσική. Η ταινία western «**Το τρένο θα σφυρίξει Τρεις φορές**»1952, με μουσική που έγινε αμέσως επιτυχία, ευνοεί ιδιαίτερα αυτή την ιδέα, ότι η μουσική συμβάλλει στην εμπορική προώθηση μιας ταινίας. Άλλο παράδειγμα αποτελεί η μουσική τζαζ στη ταινία «**Λεωφορείο ο Πόθος**»1951. Από το 1955 και έπειτα, η τζαζ, ως είδος μουσικής, χρησιμοποιείται στον κινηματογράφο ευρέως.

Την ίδια εποχή, μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζεται στη χρήση ιδιαίτερων τεχνικών μουσικής σύνθεσης για τις ψυχολογικές ταινίες και ταινίες θρίλερ. Οι ταινίες αυτές επενδύονται με μουσική σύγχρονων συνθετικών τεχνικών του 20^{ου} αι., όπως είναι ο **σειραϊσμός και η avant-garde**. Τα μουσικά στοιχεία της διαφωνίας, της ατονικότητας, των διαφορετικών και παράξενων ηχοχρωμάτων στην ενορχήστρωση χρησιμοποιούνται στις ταινίες τρόμου και επιστημονικής φαντασίας, αφού συνδέονται με τη μουσική αναπαράσταση αρνητικών συναισθημάτων και καταστάσεων αλλά και περιπετειώδους πλοκής. Παράδειγμα όλων αυτών αποτελεί η ταινία του Α. Χίτσκοκ «**Ψυχώ**»1960. Πρόκειται για ένα κλειστοφοβικό φιλμ που περιγράφει τη παραγμένη διπλή προσωπικότητα ενός ανθρώπου, σε σημείο που οδηγείται από τον άλλο του εαυτό στον φόνο. Έτσι, η μουσική αυτής της ταινίας είναι κυρίως διάφωνη. Τα συγκεκριμένα ρυθμικά μοτίβα ακούγονται σε σκηνές παράξενες, αποκόπτοντας τον θεατή από τη πραγματικότητα, κορυφώνοντας την αγωνία του και διευκολύνοντας τον να παρακολουθήσει τους ιδιαίτερους ψυχισμούς των ηθοποιών:

B.Herrmann: Psycho, Main Title -Μοτίβο Α

Musical score for Psycho Main Title Motif A. The score is in 2/4 time and features a piano accompaniment. The upper staff (treble clef) contains the main melodic line, starting with a forte (sf) dynamic and moving through mezzo-piano (pp) and piano (p). The lower staff (bass clef) provides a rhythmic accompaniment with chords and single notes. There are triplets in the upper staff towards the end of the excerpt.

Σχήμα 1.8. B.Herrmann: Psycho, Main Title - Μοτίβο Β'

Musical score for Psycho Main Title Motif B'. This is a piano accompaniment score in 2/4 time. It consists of two staves: a treble clef staff for the right hand and a bass clef staff for the left hand. The music is characterized by a steady, rhythmic accompaniment with chords and single notes.

Στα χρόνια του '60 η μουσική του κινηματογράφου αλλάζει ρόλο, προβάλλοντας τραγούδια για ταινίες **ελαφρής κωμωδίας με ερωτικό ή αστυνομικό περιεχόμενο**. Τα τραγούδια αυτά, ως δίσκοι, είναι πιο κερδοφόρα σε πωλήσεις. Χρησιμοποιούνται κατά την ηχογράφηση, μικρά οργανικά σύνολα λόγω χαμηλού κόστους παραγωγής. Ο πιο **χαρακτηριστικός συνθέτης** κινηματογραφικής μουσικής αυτής της περιόδου είναι ο **Henri Mancini**. Στη μουσική του χρησιμοποιεί **τεχνικές τζαζ** με τέτοιο επιτυχημένο τρόπο, που και μόνο με το άκουσμα της μουσικής, γίνεται αμέσως αναγνωρίσιμη η ταινία.

Παράδειγμα αποτελούν: Η οργανική μουσική τζαζ για την ταινία **«Peter Gunn» 1958**, το πασίγνωστο τραγούδι **«Moon River»** από τη ταινία **«Breakfast a Tiffany's» 1961**, η μουσική από τη ταινία **«Ροζ Πάνθηρας»**.

Theme Song from the Mirisch - G & E Production, "THE PINK PANTHER," a United Artists Release

THE PINK PANTHER

Music by
HENRY MANCINI

Musical score for the Pink Panther theme song. The score is in 4/4 time and features a piano accompaniment. The tempo is marked "Moderato misterioso". The upper staff (treble clef) contains the main melodic line, starting with a mezzo-piano (mp) dynamic and moving through mezzo-forte (mf). The lower staff (bass clef) provides a rhythmic accompaniment with chords and single notes. There are triplets in the upper staff towards the end of the excerpt.

Παρόμοια περίπτωση αποτελεί η μουσική της διάσημης ταινίας **«James Bond»**.

Όλα τα παραπάνω μουσικά θέματα ταινιών χρησιμοποιούνται στη δεκαετία του '60 από την **Διαφήμιση** για την αποτελεσματική προώθηση προϊόντων. Παράδειγμα αποτελεί η μουσική του Elmer Bernstein της ταινίας γουέστερν **«Και οι 7 ήταν υπέροχοι»1960**, η οποία ακούγεται και στη διαφήμιση τσιγάρων Marlboro.

Στην ταινία **«ΟΠρωτάρης»1968**, τα τραγούδια που συνθέτονται από τον **Paul Simon και Art Garfunkel** κάνουν αίσθηση και εμφανίζουν τεράστια επιτυχία παγκοσμίως, ως δίσκοι(Sound of Silence, Mrs Robinson, Scarborough Fair, κ.ά.)

Στη Γαλλία, **ο Maurice Jarre** γνωρίζει επιτυχία με τη μουσική που προσαρμόζει στο ύφος και στις ανάγκες της ταινίας **«Ο Λώρενς της Αραβίας»1962** και **«Doctor Zhivago»1965**.

Στην Ιταλία, **ο Nino Rota** δημιουργεί μουσική για τη ταινία **«Ο Νονός»1972** και γνωρίζει τεράστια επιτυχία.

Το έτος **1968**, στη ταινία **«2001-Η Οδύσσεια του Διαστήματος»** του Stanley Kubrick, χρησιμοποιείται μουσική από τους Ρ. Στράους, Γ. Στράους, Α. Χατσατουριάν με τέτοιο τρόπο για να περιγραφεί επιτυχώς η γένεση του κόσμου και η απεραντοσύνη του διαστήματος.

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ 1970 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ

Στα χρόνια του **1970** και έπειτα ανθίζει η pop μουσική ως ιδιαίτερο είδος μουσικής αισθητικής. Ο κινηματογράφος ακολουθεί αυτή την αισθητική και η μουσική του χαρακτηρίζεται από **τραγούδια pop** που γρήγορα γίνονται δημοφιλή. Παράδειγμα αποτελεί η μουσική της ταινίας **«Πυρετός το Σαββάτοβραδο» 1977** του John Badman.

Δύο μεγάλοι σύγχρονοι μουσικοί δημιουργοί, **ο Jerry Goldsmith** και **ο John Williams** προσαρμόζουν το ύφος της μουσικής τους ανάλογα με τις σκηνικές απαιτήσεις και θα υπογράψουν αρκετές μνημειώδεις μουσικές στην ιστορία του κινηματογράφου, τα τελευταία 30 χρόνια.

Αρχικά, το **1972** ο J.Williams δημιουργεί μουσική για τη ταινία **Images** του Robert Altman, στην οποία επικρατούν δύο διαφορετικοί κόσμοι: Ένας πραγματικός που περιγράφεται με ρομαντικό ύφος από ορχηστρική μουσική και ένας φανταστικός που περιγράφεται από αλεατορικές τεχνικές και παράξενους ήχους, με χρήση εξωτικών οργάνων όπως φλάουτο των Ίνκας, κουδούνια, ξύλινες καμπάνες, κ.ά..

Το **1975**, ο J.Williams γίνεται ευρύτατα γνωστός από την μουσική που συνθέτει για τη ταινία **«Τα σαγόνια του Καρχαρία»**: Το επαναλαμβανόμενο ρυθμικό μοτίβο από δύο νότες, παιζόμενο από τα κοντραμπάσα, εκφράζει τον ίδιο τον καρχαρία και προσδίδει ένταση και τρόμο στους θεατές ακόμα και όταν ο καρχαρίας δεν φαίνεται στην οθόνη:

Σχήμα: John Williams : Τα σαγόνια του Καρχαρία

The musical score is presented in a standard notation format with a grand staff. The time signature is 4/4. The score is divided into seven measures, with time markers at the beginning of each measure: :00, :04, and :13. The instruments listed are Harp, 6 Vc., 2 Bsns./2 Vc., 6 Cb./Cntrbsn. (8va bassa), Vc./Cb. (8va bassa) (div. as before), 2 Vc. + bsns. div., Cntrabsn./4 Cb., and 2 Cb. The dynamics are marked as pp and p.

The image shows a musical score for a film score, likely from the movie "Jaws". The score is divided into measures 8 through 14. The instruments listed are Hp.2, Hp.1, Vc., Cb. (8va bassa), and (add perc.) (Cntrabsn.). The score includes dynamics such as *pp*, *p*, *mp*, and *f*. Performance instructions include "simile", "Gradually insistent (+ pno.)", and "Jaws Open". The score shows a progression from a quiet, delicate texture to a more intense and rhythmic one.

Στη συνέχεια, η ταινία **«ο Πόλεμος των Αστρων» 1977**, χαρακτηρίζεται από μεγαλοπρεπή μουσική του J. Williams, σε **υστερομαντικό ύφος**. Ακούγεται μεγάλη συμφωνική ορχήστρα και το είδος αυτό της μουσικής θέτει το πρότυπο για το ύφος της κινηματογραφικής μουσικής που θα ακολουθήσει τα επόμενα χρόνια.

Στα τέλη της δεκαετίας του '70 **η ηλεκτρονική μουσική** ξαναχρησιμοποιείται με τέτοιο τρόπο που καλλιεργεί αυτή τη φορά, τα ιδιαίτερα ηλεκτρονικά ηχοχρώματα μιας **κυρίως pop** μουσικής, αντικαθιστώντας την ορχήστρα από συνθετηστές. Παράδειγμα αποτελεί η ταινία **«Το εξπρές του Μεσονυχτίου» 1978** σε μουσική του G.Moroder που έχει βραβευθεί.

Ακολουθεί η ταινία **«Οι Δρόμοι της Φωτιάς» 1981**, με την επίσης βραβευμένη μουσική του **Βαγγέλη Παπαθανασίου**.

Συμπερασματικά, στα έτη 1980-σήμερα έχουν συνθεθεί μουσικές, στηριγμένες στα πρότυπα των μεγαλειωδών συνθέσεων των παλαιότερων γενεών σε υστερομαντικό ύφος, όπως αυτή του Max Steiner(King Kong), που θεωρείται η «χρυσή εποχή» της κινηματογραφικής μουσικής.

Σύγχρονα μουσικά παραδείγματα ταινιών:

«Τιτανικός»1997

«Ο Πόλεμος των Αστρων»

«Harry Potter»2010.

«Amelie» 2001

«BLUES – JAZZ»

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΩΝ «BLUES»

Κατά τη διάρκεια του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα, άνθρωποι από την Αφρική μετακινήθηκαν μαζικά στην Αμερική ως σκλάβοι των Ευρωπαίων αποίκων.

Οι κακές συνθήκες διαβίωσής τους και η συνεχόμενη εκμετάλλευσή τους από τους λευκούς αποίκους δημιούργησαν το περιεχόμενο για τη σύνθεση των τραγουδιών τους. Έτσι, στα περισσότερα απ' αυτά τα τραγούδια εκφράζεται η δυστυχία που νιώθουν και η νοσταλγία για τη χαμένη τους ελευθερία.

Στη δημιουργία αυτής της μουσικής, επηρεάστηκαν από τη μουσική των λευκών αποίκων αλλά και των ντόπιων της Αμερικής στους οποίους βρέθηκαν.

Οι τόποι άσκησης των τραγουδιών τους ήταν οι χώροι όπου δούλευαν αλλά και οι εκκλησίες, αφού δεν τους επιτρεπόταν καμιάς μορφής διασκέδαση.

Τραγούδι της δουλειάς (Work song): Είναι ένα ρυθμικό τραγούδι, εκτελεσμένο a cappella-χωρίς οργανική συνοδεία- από ανθρώπους που κάνουν επαναλαμβανόμενη σωματική εργασία και ο ρυθμός συντονίζει τις κινήσεις τους. Οι στίχοι τραγουδιούνται πρώτα από έναν τραγουδιστή και έπειτα από τους υπολοίπους, ως χορωδία.

Αρχικά, όταν οι Αφρικανοί εκχριστιανίστηκαν καθόσον ήταν στη χώρα τους, πέρασαν στη θρησκευτική τους μουσική ένα διαφορετικό τρόπο ερμηνείας που βασίστηκε στον αντιχρονισμό, τις ερωταπαντήσεις και την επανάληψη συγκεκριμένων μοτίβων.

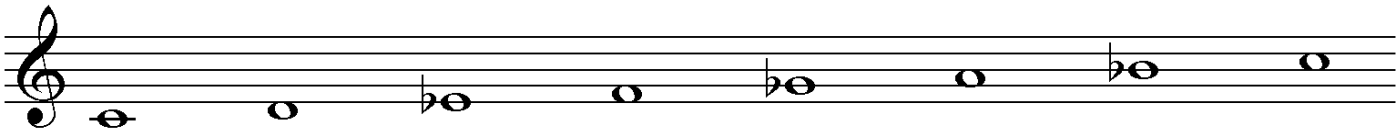
Έτσι, γεννήθηκε **το Σπιρίτσουαλ (Spiritual)**, ένα θρησκευτικό λαϊκό τραγούδι, με συναισθηματικό χαρακτήρα και στίχους βασισμένους σε βιβλικά κείμενα.

Μετάπειτα, ξεπήδησε το **Γκόσπελ(Gospel)** που είναι η εξέλιξη των τραγουδιών της δουλειάς και των σπιρίτσουαλς. Η δομή του αποτελείται από τη φόρμα ερώτησης-απάντησης ανάμεσα στον κήρυκα-κορυφαίος τραγουδιστής- και το εκκλησίασμα-χορωδία-.

Η μουσική του είναι ζωντανή, γεμάτη ένθερμο ενθουσιασμό.

Κατά τον 18^ο αι., αφού απελευθερώθηκαν, τα τραγούδια αυτά πήραν τη τελική μορφή τους και έγιναν γνωστά ως **«μπλουζ»(blues)**.

Τα μπλουζ χαρακτηρίζονται από σύντομες δωδεκάμετρες μελωδίες, διαιρεμένες σε τρία μέρη των τεσσάρων μέτρων και με χρήση των τριών κύριων συγχορδιών της τονικής, της υποδεσπόζουσας και τη δεσπόζουσας μιας σκάλας. Βασικό χαρακτηριστικό της μουσικής μπλουζ είναι το «κατέβασμα»(ύφεση) της τρίτης, της πέμπτης και της έβδομης νότας της μείζονας σκάλας (blue notes=μπλε νότες):

Ο μουσικός των μπλουζ επινοεί τις μελωδίες και τους στίχους, αυτοσχεδιάζοντας. Έτσι, η δομή τους έχει συχνά τη μορφή **A A B** : Στο πρώτο **A**, ο πρώτος στίχος παρουσιάζει μια ιδέα ή ένα μελωδικό θέμα. Στο **δεύτερο A** επαναλαμβάνονται (ίσως με παραλλαγή) και στο **B** αναπτύσσονται και αναλύονται η ιδέα του στίχου και το μελωδικό θέμα που παρουσιάστηκαν στο A.

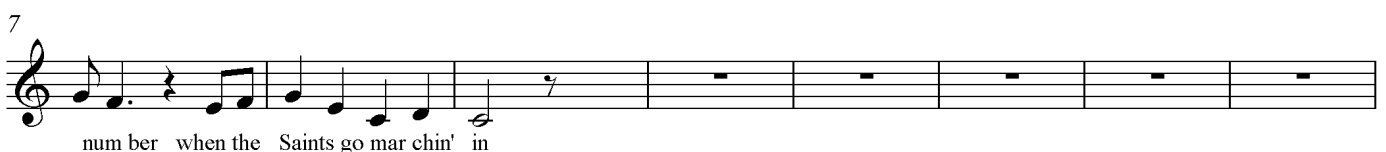
1^ο Άκουσμα : Blues → «Go Down Moses»

Το συγκεκριμένο τραγούδι έγινε σύμβολο των αγώνων των Αφρικανών σκλάβων για την κατάκτηση της ελευθερίας τους, γιατί έχει μεταφορικό νόημα:

Go down, Moses, way down in Egypt's land,
Κατέβα, Μωσέ, στη χώρα της Αιγύπτου

Tell old Pharaoh "Let my people go
Πες στο Φαραώ «Άσε το λαό μου ελεύθερο».

2^ο Άκουσμα : Blues → «When The Saints Go Marching In»

- **Εφαρμογή :** Οι στίχοι των μπλουζ, εκτός του ότι ακολουθούν τη φόρμα A A B, συχνά αφηγούνται κάποια ιστορία. Σκεφτείτε μια σύντομη ιστορία για το δικό σας τραγούδι.

Τα θέματα-για παράδειγμα- που μπορείτε να χρησιμοποιήσετε είναι για ένα διαγώνισμα σε κάποιο μάθημα που δεν έχετε προετοιμαστεί, για το πάρτι που δε σας κάλεσαν, ή για οποιοδήποτε άλλο συμβάν.

Χρησιμοποιήστε για τους στίχους σας τη φόρμα A A B:

Η ΜΟΥΣΙΚΗ «JAZZ»

Η μουσική τζαζ κάνει την εμφάνισή της στα τέλη του 19ου αι. στην Ν. Ορλεάνη της Αμερικής. Ως είδος μουσικής, χαρακτηρίζεται γενικότερα από τη συνένωση της μουσικής των μαύρων της Αφρικής και των Ευρωπαίων αποίκων.

Ειδικότερα, η διαμόρφωση του μουσικού ιδιώματος της τζαζ έγινε με την εκτέλεση εμβατηρίων σε αφρικάνικο στυλ.

Συγκεκριμένα, υπάρχουν σύνθετοι ρυθμοί με συνεχές παραλλαγές που εναλλάσσονται σε μέτρα 2/4 ή 4/4. Συναντάται επίσης πολύ συχνά το στοιχείο της συγκοπής όπου μετατοπίζεται ο τονισμός από το ισχυρό στο ασθενές μέρος του χρόνου. Οι κλίμακες που χρησιμοποιούνται στηρίζονται, εκτός από το τονικό σύστημα μειζόνων και ελασσόνων και στο τροπικό σύστημα. Οι μελωδίες, οι οποίες είναι κυρίως αυτοσχεδιαζόμενες στο στυλ των μπλουζ, εκτελούνται από όργανα με τρόπο όπως η ανθρώπινη φωνή.

Στη μουσική τζαζ χρησιμοποιούνται δύο βασικές φόρμες σύνθεσης: Η πρώτη φόρμα είναι το μπλουζ που περιέχει ένα κύριο θέμα 12 μέτρων. Η δεύτερη φόρμα είναι η μπαλάντα που περιέχει ένα κύριο θέμα 32 μέτρων.

Διάφορα είδη τζαζ από το 1880 έως σήμερα:

- **Ράγκταϊμ(Ragtime 1880- αρχές 1900)**= Βασίζεται στις πιανιστικές φόρμες του 19^{ου} αι., φιλτραρισμένες μέσα από τον τρόπο παιχνιδιού των Αφρικανών.
Μουσικά στοιχεία → συγκοπτόμενη μελωδία με δέκατα έκτα και με εμβατηριακό χαρακτήρα .
Κύριος εκπρόσωπος → Σκοτ Τζόπλιν(Scott Joplin).
- **Ντίξιλαντ(Dixieland 1917-1920)**= Προέρχεται από ένα συγκρότημα της Ν. Ορλεάνης με το τίτλο «Original Dixieland Jazz Band». Είναι μια μπάντα με μελωδικό τμήμα από τρομπέτα/κορνέτα, κλαρινέτο, τρομπόνι και περιστασιακά σαξόφωνο, και με ρυθμικό τμήμα από μπάντζο, πιάνο, τύμπανα, μπάσο ή τούμπα.
Μουσικά στοιχεία → συγκοπτόμενη μελωδία σε 4/4, πολλές φορές με τρίηχα. Όταν το μπάσο παίζει στον πρώτο και στον τρίτο χρόνο του μέτρου, το πιάνο παίζει συγχορδίες στο δεύτερο ή τέταρτο χρόνο. Τα υπόλοιπα όργανα παίζουν αντιστικτικές μελωδίες με εναλλαγές από σολιστικά μέρη.
Κύριοι εκπρόσωποι → 1) Λούις Άρμστρονγκ(Louis Armstrong): Θεωρείται ο πρεσβευτής της τζαζ και ο μεγαλύτερος τρομπετίστας όλων των εποχών. Εμπλούτισε τον ήχο της χρωματίζοντάς την, αφού τη χρησιμοποίησε με τρόπο σα να χρησιμοποιούσε τη φωνή του.

Τεχνική «scat singing» = φωνητικός αυτοσχεδιασμός πάνω σε συλλαβές, χωρίς νόημα.

Άκουσμα: «What a Wonderful World» 1968.

→2) Ντιουκ Έλλιινγκτον(Duke Ellington): Σημαντικός συνθέτης του 20^{ου} αι. με αμεσότητα και απλότητα στην έκφραση. Είναι ιδιαίτερα γνωστός για τη διασκευασμένη τζαζ για μεγάλη ορχήστρα(Big Band).

- **Σουίνγκ(Swing 1935-1945)** = Ενδιάμεση μουσική μορφή, ανάμεσα στη παραδοσιακή και στη μοντέρνα τζαζ, με δυναμικό ρυθμό. Ετυμολογικά, προέρχεται από τη λέξη swing = κουνιέμαι, γι' αυτό και συνδέθηκε με το χορό.

Κύριος εκπρόσωπος → Μπένι Γκούντμαν(Benny Goodman):

Μεγάλος κλαρινετίστας που συνένωσε μουσικούς διαφορετικής φυλετικής προέλευσης υπερνικώντας ρατσιστικά φαινόμενα.

- **Μπημποπ(Bebop 1940-1950)** = Είδος τζαζ με ιδιαίτερα μουσικά στοιχεία όπως ασυνήθιστοι χρωματισμοί, διάφωνοι ήχοι με ρυθμικούς τονισμούς κόντρα στη μελωδία και με ασύμμετρες φράσεις. Εδώ, τα σύνολα των μουσικών αποτελούνται από τέσσερα έως έξι άτομα με χρήση ενός σολιστικού οργάνου με αυτοσχεδιαστικό χαρακτήρα.

Κύριοι εκπρόσωποι → Ντίζι Γκιλέσπι(Dizzy Gillespie)

Τσάρλι Πάρκερ(Charlie Parker)

- **Κουλ τζαζ(Cool Jazz 1940-1950)** = Είδος τζαζ, με πιο εκλεπτυσμένο, ατμοσφαιρικό, χαμηλών τόνων και συγκρατημένο χαρακτήρα. Έχει επηρεαστεί από τους συνθέτες του 20^{ου} αι. , όπως είναι ο Ι. Στραβίνσκι και ο Κλ. Ντεμπισύ.

Κύριος εκπρόσωπος → Μάιλς Ντέιβις(Miles Davis): Χρησιμοποιεί έντονα τη τροπικότητα οδηγώντας τη τζαζ έξω από τα στερεότυπα.

Άκουσμα: « *The Birth of the Cool* »

- **Φρη τζαζ (Free Jazz –δεκαετία του 1960)**= Είδος τζαζ που χρησιμοποιεί έντονα τον πειραματισμό και το στοιχείο της διαφωνίας που εμπνέεται από τη μουσική των εξω-ευρωπαϊκών πολιτισμών. Εδώ, οι εκτελεστές αυτοσχεδιάζουν, έχοντας απεριόριστη ελευθερία, αφού το μέρος τους μπορεί να είναι παντελώς ανεξάρτητο από την αρμονική διαδοχή της σύνθεσης, δίδοντας την αίσθηση του «οργανωμένου χάους».
Κύριος εκπρόσωπος→ Ορνέτ Κόλμαν (Ornette Coleman).
- **Μετά τη δεκαετία του 1960 έως σήμερα εμφανίζονται ρεύματα όπως «άβανγκαρντ»(avant-garde), «λάτιν»(latin), κ.ά.**

Ως επίλογος μπορεί να ειπωθεί ότι η τζαζ είναι μια στάση ζωής που η μουσική της αντιπροσωπεύει την ελευθερία και όποιος τη χρησιμοποιεί, ανοίγει το δρόμο για την ανακάλυψη νέων ειδών μουσικής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ως βοήθημα για την συγγραφή των παραπάνω σχολικών σημειώσεων χρησιμοποιήθηκαν οι παρακάτω βιβλιογραφικές πηγές:

1. Σχολικό βιβλίο: «*ΜΟΥΣΙΚΗ*», Γ' Γυμνασίου, Βιβλίο Μαθητή και Τετράδιο Εργασιών, του Οργανισμού Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων, Αθήνα 2010.
2. Έρικ Σάλτσμαν: «*Εισαγωγή στη μουσική του 20^{ου} αιώνα*», μετάφραση Γιώργος Ζερβός, εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα 1983.
3. Karl Nef: «*Ιστορία της μουσικής*», μετάφραση Φοίβου Ανωγειανάκη, εκδόσεις Απόλλων, Αθήνα 1960.
4. Βιογραφία Νίκου Σκαλκώτα από δημοσιευμένο άρθρο του Ιάσωνα Δημητριάδη.
5. Χρίστος Μητσάκης: «*Η Μουσική στα ΜΜΕ τον Κινηματογράφο και το Θέατρο*» (σημειώσεις), 4^η έκδοση(α), Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, τμήμα μουσικής επιστήμης και τέχνης, Θεσσαλονίκη 2005.